

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR****MEHMET GÜNHAN BAYSAN BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2018/31084

Karar Tarihi : 26/7/2022

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

İrfan FİDAN

Raportör : Ömer MENCİK

Başvurucu : Mehmet Günhan BAYSAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunan başvurunun odasında yapılan aramada ele geçen el yazısı dokümanda yer alan ifadeler nedeniyle disiplin cezasıyla cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/9/2018 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu, başvuru tarihinde anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan tutuklu olarak Sincan I No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

6. 20/4/2018 tarihinde başvurunun da kalmakta olduğu odada Ceza İnfaz Kurumu görevlileri tarafından bir arama yapılmış, arama sırasında başvurucuya ait olan ve günlük olduğu belirtilen el yazısı bir doküman ele geçirilmiştir.

7. El yazısı doküman Ceza İnfaz Kurumu görevlileri tarafından incelenmiştir. İnceleme sonucunda doküman içeriğinde yer alan bazı sözlerin hakaret ve iftira niteliğinde olduğunun belirtildiği 26/4/2018 tarihli bir tutanak tutulmuştur.

8. Tutanak sonrasında başvuru hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu) disiplin soruşturması sonucunda 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 44. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (j) bendinde düzenlenen "*kurum görevlilerine hakaret veya tehditte bulunma*" eylemini gerçekleştirdiği gerekçesiyle başvuru hakkında 7 gün hücreye koyma cezası verilmesine karar vermiştir.

9. Disiplin Kurulu öncelikle günlük olduğu belirtilen dokümanda geçen bazı sözlere yer vermiş, daha sonra ise başvuruçunun arama yapmaya gelen personele "*Avarel*" kelimesini kullandığını, söz konusu kelimeyi kullandığını yazılı ve sözlü ifadelerinde de kabul ettiğini belirtmiştir. Bundan başka Disiplin Kurulu, başvuruçunun Ceza İnfaz Kurumu personelini "*Avarel*" adındaki çizgi film karakteri ile özdeşleştirdiğini, "*Avarel*"ın Daltonlar adı verilen ve bir hırsızlık çetesi olan grubun en aptal üyesi olarak bilindiğini belirtmiştir. Bundan başka Disiplin Kurulu, başvuruçunun Ceza İnfaz Kurumu personelini "*Avarel*" olarak nitelendirerek aptal imasında bulunduğunu ve böylelikle Kurum personeline hakaret ettiğini, bunun yanında yargılandığı davadaki savcı ve hâkimlere yönelik olarak beddua ettiğini belirtmiş; başvuruçunun anılan disiplin eylemini işlediğini kabul etmiştir.

10. Başvuruçunu, Disiplin Kurulunun kararına karşı Ankara Batı İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği, başvuruçunun itirazını 19/7/2018 tarihinde reddetmiştir. İnfaz Hâkimliği başvuruçunu hakkında yapılan uygulamanın mevzuata uygun olduğu ve somut olayda herhangi bir hukuka aykırılığın olmadığı gerekçesine dayanmıştır.

11. Başvuruçunu, İnfaz Hâkimliği kararına itiraz etmiştir. Ankara Batı 1. Ağır Ceza Mahkemesi, İnfaz Hâkimliği kararının usul ve yasaya uygun olduğundan bahisle itirazı reddetmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

12. 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesinin (1) numaralı fıkrasının olay tarihindeki hâli şöyledir:

"Hükümlü hakkında kurumda, düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlâl ettiğinde, eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre Kamuda belirtilen disiplin cezaları uygulanır."

13. 5275 sayılı Kanun'un 44. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (j) bendi şöyledir:

"(2) Bir günden on güne kadar hücreye koyma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

...

j) Kurum görevlilerine hakaret veya tehditte bulunmak..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 26/7/2022 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

15. Başvurucu; hakaret suçunun unsurlarının somut olayda oluşmadığını, disiplin cezasına konu edilen sözlerin hakaret içermediğini, kaldı ki söz konusu dokümanın içeriğini kimseyle paylaşmadığını, dokümanın okunmasının dahi hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir. Başvurucu ayrıca disiplin cezasına konu edilen sözlerin ifade özgürlüğü kapsamında kaldığını, derece mahkemesi kararlarının gerekçesiz olduğunu belirtmiş; ifade özgürlüğü, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Son olarak başvurucu, günlüğüne el konulması nedeniyle özel hayata saygı hakkının da ihlal edildiğini savunmuştur.

16. Bakanlık görüşünde; Disiplin Kurulunun başvurucunun yargılandığı mahkemenin savcı ve hâkimleri ile görevli personele yönelik söylemlerinin hakaret niteliğinde olduğu gerekçesiyle başvurucunun disiplin cezası ile cezalandırılmasına karar verdiği belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde ayrıca Disiplin Kurulunun başvurucunun Kurum personeline yönelik "Avairel" şeklindeki söyleminin ahlak ve görgü kuralları çerçevesinde boş insan, gereksiz insan, soyguncu, aptal vb. anlamlarında uzun zamandır tekrarlanarak yerleşmiş bir kullanım olarak hakaret ve küçük düşürücü nitelik kazandığını kabul ettiği ifade edilmiştir. Son olarak Bakanlık; başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadının ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir.

17. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel hatlarıyla başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucu, sadece kendisinin bildiği sözler nedeniyle disiplin cezasıyla cezalandırıldığını ileri sürmüştür. Bu nedenle öncelikle başvurucunun disiplin cezasına yönelik şikâyetlerinin düşünce ve kanaat özgürlüğü ile ifade özgürlüğünden hangisinin kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmelidir.

19. Düşünce özgürlüğü, tamamıyla kişinin içsel dünyasında yer alan dış dünyaya yansımaya dönüşmeleri korumaktadır. Bu nedenle söz konusu özgürlüğün kısıtlanması mümkün değildir. Nitekim Anayasa'nın 25. maddesinde düzenlenen bu özgürlüğe ilişkin olarak Anayasa'da bir sınırlama sebebi öngörülmemiştir. Kişilerin iç dünyasında yer alan düşüncelerin dış dünyaya yansımaları durumunda ise bir düşünce, düşünce ve kanaat hürriyeti kapsamında çıkacak; artık Anayasa'nın 26. maddesinde düzenlenen düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti kapsamına, bir diğer deyişle ifade özgürlüğü kapsamına girecektir.

20. Somut olayda başvuru, iç dünyasında sahip olduğu düşüncelerini yazı ile açıklamış; söz konusu dokümanı düşünceyi açıklama özgürlüğünün bir aracı olarak kullanmıştır. Anayasa'nın 26. maddesinde düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün kullanımında başvurulabilecek araçlar "söz, yazı, resim veya başka yollar" olarak belirtilmiş ve "başka yollar" ifadesiyle her türlü ifade aracının anayasal koruma altında olduğu gösterilmiştir (Emin Aydın, B. No: 2013/2602, 23/1/2014, § 43). Bu nedenle mevcut koşullar altında başvurunun ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

21. Başvurucu bireysel başvuru formunda günlüğüne el konulmasını da şikâyet etmiştir. Ancak başvuru, derece mahkemelerine sadece disiplin cezasına yönelik başvuruda bulunmuştur. Başvurucunun iddia ettiği günlüğe el konulmasına yönelik olarak herhangi bir yargısal sürece başvurduğu ya da Ceza İnfaz Kurumu idaresinin bu hususta bir karar aldığı hususunda bir açıklama yapmadığı görülmüştür. Bu nedenle başvurunun asıl olarak disiplin cezasını başvuru konusu ettiği değerlendirilmiş ve elkoyma işlemine yönelik şikâyetinin ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

23. Günlük olduğu belirtilen dokümanında geçen sözler nedeniyle hakkında disiplin cezası uygulanan başvurunun ifade özgürlüğüne bir müdahalede bulunulmuştur. Anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmede Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

24. Müdahaleye dayanak olan 5275 sayılı Kanun'un 44. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (j) bendinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı, müdahalenin Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunması meşru amacı kapsamında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bundan sonra yapılması gereken, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını değerlendirmektir. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72; Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

i. Hükümlü ve Tutukluların İfade Özgürlüğü

25. Hükümlü ve tutuklular, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65). Bu bağlamda

hükümlü ve tutukluların ifade özgürlüğünün de Anayasa ve Sözleşme kapsamında koruma altında olduğu konusunda hiçbir şüphe bulunmamaktadır (*Murat Karayel (5)*, B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27). Bununla birlikte ifade özgürlüğü mutlak bir hak değildir ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci maddesinde öngörülen sebeplerle sınırlanabilir. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kuruma güvenliğinin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (*Murat Karayel (5)*, § 29).

ii. Hükümlü ve Tutuklular Hakkında Disiplin Cezası Uygulanmasına İlişkin İlkeler

26. Disiplin suç ve cezaları yönünden genel hüküm niteliğinde olan 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesi uyarınca, Kanun kapsamındaki bir disiplin suçunun oluşabilmesi ve cezasının uygulanabilmesi için sadece her bir disiplin suçu yönünden belirlenen özel hükümdeki şartların gerçekleşmesi yeterli olmayıp ayrıca 37. maddedeki şartların da gerçekleşmesi gerekmektedir. 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesine göre ceza infaz kurumunda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğinin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlal ettiğinde eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre hükümlü hakkında Kanun'da belirtilen disiplin cezaları uygulanacaktır (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013).

27. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesi, ceza infaz kurumunda yapılacak bir eylemin 5275 sayılı Kanun'un 39. ile 44. maddeleri arasında öngörülen disiplin suçunu oluşturduğu açık olsa dahi bu durumun disiplin cezası verilmesi için tek başına yeterli olmayacağı, eylemin ceza infaz kurumundaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; *Murat Karayel (5)*, §§ 43, 44; *Cihat Özdemir*, B. No: 2015/214, 9/5/2018, § 22; *Memiş Berber*, B. No: 2017/38744, 20/10/2021, § 23).

iii. Somut Olayın Değerlendirilmesi

28. Somut olayda Disiplin Kurulu, başvurucağın kendisine ait günlüğünde Ceza İnfaz Kurumu personelinin kastederek "Avarel" kelimesini kullanmasını, yargılandığı davadaki savcı ve hâkimlere yönelik beddua etmesini kurum görevlilerine hakaret etme olarak değerlendirmiş ve başvurucağın disiplin cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

29. Günlük; kişinin yaşadıklarını, duygu ve izlenimlerini tarih belirterek günü gününe anlatmasıyla oluşan yazı türüdür. Bu tür yazılar yazarın yaşamından izler taşır. Günlükler genel olarak yayımlanma amacı taşımayan ve kimseyle paylaşılmak istenmeyen, kişinin kendisine yazdığı metinlerdir. Somut olayda arama sonucunda ele geçirilen dokümanın günlük olduğu başvurucağın tarafından ifade edilmiştir. Ceza İnfaz Kurumunun dokümanın günlük olmadığı yönünde bir tespiti yoktur. Anayasa Mahkemesi de dokümanın içeriği ve Ceza İnfaz Kurumunca yapılan tespitler itibarıyla söz konusu dokümanın günlük olduğu kanısındadır. Öte yandan söz konusu dokümanın Ceza İnfaz Kurumunda bulunan diğer mahpuslarla paylaşıldığı hususunda ne Ceza İnfaz Kurumunun ne de derece mahkemelerinin bir tespiti vardır.

30. Ceza infaz kurumunda gerçekleşecek bir hakaret fiilinin ceza infaz kurumunda görev yapan herhangi bir kişiye karşı işlenmesi mümkündür. Söz konusu hakaret oluşturan söz, doğrudan kurum görevlilerine söylenebileceği gibi kurum görevlilerinin arkasından da söylenebilir. Ancak gıyapta işlenecek hakaret fiilinin disiplin cezasına konu edilebilmesi söz konusu hakaret fiilini başkalarının öğrenmesini gerektirir.

31. Somut olayda başvurunun yazdığı dokümanda yer alan ve başkalarının öğrenildiği iddia edilmeyen sözlerin sadece bir yazılı belgede yer almasının kurum düzeni ve güvenliği üzerindeki etkisi yönünden hiçbir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmıştır.

32. Anayasa Mahkemesi ifade özgürlüğüne yapılan bir müdahalenin kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığını denetler (diğerleri arasından bkz. *Kemal Kılıçdaroğlu*, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, § 58; *Bekir Coşkun*, § 56; *Tansel Çölaşan*, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 56; *Zübeyde Füsün Üstel ve diğerleri* [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 120; *Sırrı Süreyya Önder* [GK], B. No: 2018/38143, 3/10/2019, § 60; hükümlü ve tutuklulara uygulanan disiplin cezaları bağlamında bkz. *Eşref Arslan*, B. No: 2014/14655, 18/7/2018, §§ 50-54; *Abdulhamit Babat (3)*, B. No: 2015/3370, 9/1/2020, §§ 33-37). Somut olayda ilgili idare ve derece mahkemeleri, başvurunun eylemi nedeniyle disiplin cezası ile cezalandırılmasının zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığına ilişkin bir gerekçe göstermemiştir. Başvurunun ifade özgürlüğüne hücre cezası vermek suretiyle yapılan gerekçesiz bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olduğu söylenemez.

33. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkı ile Eşitlik İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

34. Başvurucu; İnfaz Hâkimliğinin karar aşamasında duruşma yapmadan sonuca vardığını, savunmasını hazırlaması için kendisine süre verilmesi, güvenlik kamerası görüntülerinin getirilmesi, tarafına avukat atanması ve tanık dinlenmesi taleplerinin hukuka aykırı bir şekilde reddedildiğini, yasal sürelerle uyulmadan hakkında bir disiplin soruşturması yürütüldüğünü belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bunun yanında ayrımcılık oluşturan bazı işlemler yapıldığını belirterek eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

35. Başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verildiğinden adil yargılanma hakkı ile eşitlik ilkesi kapsamında kalan şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

36. Başvurucu, ihlalin tespiti ile tazminat taleplerinde bulunmuştur.

37. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin

(2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. *Mehmet Doğan* [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; *Aligül Alkaya ve diğeri (2)*, B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; *Kadri Enis Berberoğlu (3)* [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

38. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya net 5.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara Batı İnfaz Hâkimliğine (E.2018/3384, K.2018/4324 sayılı karar) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 5.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 487,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 26/7/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.